

РОЗВИТОК НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ

УДК 378:811.11:614.23

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.289420>

Ельвіра Манжос, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та медичної термінології
Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова
Алла Кондратюк, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та медичної термінології
Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова
Юлія Остраус, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та медичної термінології
Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова

РОЗВИТОК НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ

У статті продемонстровано основні дидактичні та методичні принципи, спрямовані на розвиток професійного мовлення студентів-медиків, крім того, проаналізовано важливі аспекти, які впливають на спосіб вживання мови і комунікативні навички майбутніх фахівців. Запропоновано основні принципи методики навчання розвитку навичок усного професійного мовлення майбутніх фахівців медичної галузі, що сприяють розвитку фахово комунікативної готовності до взаємодії у медичному середовищі з фахівцями-медиками та пацієнтами.

Ключові слова: культура мовлення; професійне мовлення; майбутні фахівці; спілкування; комунікативна культура.

Літ. 6.

Elvira Manzhos, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Foreign Languages Department with Latin and Medical Terminology Course of
National Mykola Pyrohov National Memorial Medical University, Vinnytsya
Alla Kondratiuk, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Foreign Languages Department with Latin and Medical Terminology Course of
National Mykola Pyrohov National Memorial Medical University, Vinnytsya
Yuliia Ostraus, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Foreign Languages Department with Latin and Medical Terminology Course of
National Mykola Pyrohov National Memorial Medical University, Vinnytsya

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE SKILLS OF FUTURE MEDICAL SPECIALISTS

The article demonstrates the main didactic and methodical principles aimed at the development of professional speech of medical students; in addition, it analyzes important aspects that affect the way of language use and communication skills of future specialists. The basic principles of teaching methods for the development of professional communicative skills of future medical specialists are proposed, which contribute to the development of professional communicative readiness for interaction with medical specialists and patients in the medical environment.

It should be noted that correcting and maintaining a high culture of speech is a component of general human culture. Thus, in our time, the issue of developing speaking skills of medical students is relevant from the point of view of the issue of increasing language activity among medical students. A future medical specialist must have well-developed speech skills and use them in the performance of official duties, because deep professional language skills contribute to mastering the profession, increase work efficiency, and strengthen business relationships.

Well-developed speaking skills are an extremely important aspect for future specialists. Clarity, compassion, and the ability to express complex medical terms in simple language can make it easier for patients to understand their condition and treatment plan. Many medical situations require the effective cooperation of all members of the medical team. The ability to clearly express thoughts and instructions helps to avoid misunderstandings and mistakes. Medical conferences, seminars, student training are all areas where public speaking skills are important. Medical professionals must be able to plan and conduct visual, interesting and understandable presentations. It should be emphasized that clearly explaining to patients their medical condition, treatment options, and consequences is key to making informed decisions.

The ability to communicate freely with colleagues from different fields of medicine contributes to a more successful integration with the team. The ability to focus on the key points of the conversation and express thoughts succinctly helps to optimize the work process.

Thus, the development of speaking skills is an important task for future medical specialists. These skills help to improve the quality of medical services, increase the level of trust of patients and contribute to a more successful integration into the professional community.

Keywords: speech culture; professional speaking; future specialists; communication; communicative culture.

Постановка проблеми. Культура мовлення є важливим аспектом розуміння національного і соціокультурного феномена особистості, а також впливає на сприйняття особистості як фахівця у будь-якій сфері та галузі. Мова відіграє ключову роль у сприйнятті, обробці й передачі інформації, а також у спілкуванні. Тому навички мовлення, а також розуміння та використання мовних засобів є важливими аспектами професійної й особистісної самореалізації кожної людини. У цьому і полягає універсальність мови, необхідність оволодіння нею фахівцями, тому що вона потрібна представникам будь-якої професії та профілю. Особливо на факультетах та в інших галузях, де комунікація має велике значення, вміння виразно та логічно висловлювати думки допомагає студентам стати ефективними комунікаторами. Це навички, які знадобляться їм як на ринку праці, так і у повсякденному житті. Мовна освіта і мовне виховання важливі не лише для розвитку навичок усного мовлення, але й для розвитку загального інтелектуального рівня студентів. Вони допомагають розширювати словниковий запас. Розуміння структури мови і мовних засобів, зі свого боку, сприяє якісній комунікації, аналізу і аргументації думок. Інтеграція навичок мовлення в освітній процес допомагає студентам відчувати себе впевненими у своїх знаннях та вміннях, а також розвивати критичне мислення і здатність аналізувати інформацію з різних джерел.

Загалом, розвиток навичок усного професійного мовлення та культури мови у вищій освіті є важливим завданням, що сприяє як особистісному росту студентів, так і підвищенню інтелектуального потенціалу країни загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток міжнародних відносин України у сфері економіки та техніки є ключовим фактором для забезпечення стабільності і процвітання країни. Для досягнення цієї мети необхідний більш високий рівень вихованості й освіченості фахівців, а також уміння пристосовуватися до соціальних умов, що постійно змінюються. Володіння мовою і технікою мовлення є ключовими навичками для взаємодії з довкіллям і впливу на соціальне оточення. Існують деякі способи, у яких фахівець може використовувати ці навички: ефективне спілкування, лідерські якості, вплив на думку громадськості, публічні виступи тощо. А маючи на увазі багатоплановість людської особистості взагалі й складність освітньо-виховного процесу зокрема, можна передбачити, що підвищення культури мовлення майбутнього фахівця медичної сфери забезпечить його гармонійне входження до системи загальнодержавних і міжособистісних стосунків, досягнення успіху. Питання розвитку навичок професійного мовлення у студентів медичного напрямку є надзвичайно важливим і актуальним з багатьох причин. Медичний персо-

нал повинен володіти високим рівнем мовної компетенції для ефективної комунікації з пацієнтами, колегами та іншими фахівцями в галузі охорони здоров'я. Важливо зазначити, що сучасна медицина є глобальною галуззю, де співпраця між фахівцями з різних країн – необхідна. Добре розвинуті навички усного мовлення допоможуть студентам ефективно спілкуватися з колегами з інших країн, обмінюватися досвідом і знаннями. До того ж багато наукових досліджень і статей публікуються англійською мовою. Студенти-медики повинні мати змогу не лише читати їх, але і представляти власні дослідження та результати на міжнародних конференціях. Крім того, деякі медичні фахівці можуть вирушати за кордон на стажування, навчання або для участі у конференціях. Гарна іншомовна підготовка допоможе їм більш повноцінно використовувати можливості для професійного росту.

Проблема розвитку навичок професійного мовлення у студентів нефілологічних спеціальностей, зокрема тих, хто навчається на спеціальностях медичної галузі, часто привертала до себе увагу дослідників. Цьому питанню присвячено праці таких дослідників, як А. Ворон, О. Груздьева, Л. Гутор, Л. Дудікова, Г. Кисіль, В. Кульчицький, М. Лісовий, І. Макодай, П. Содомора, Л. Фоміна, О. Чорногуз та багатьох інших.

Актуальним є питання розвитку навичок професійного мовлення студентів-медиків у процесі їхнього навчання та діяльності, тому **метою дослідження** визначено розкриття можливостей розвитку навичок усного мовлення студентів медичних ЗВО, адже для студентів медичної галузі оволодіння вміннями усного мовлення є важливим процесом тому, що в майбутньому вони будуть застосовувати їх у своїй роботі.

Виклад основного матеріалу. Емоційна забарвленість є важливою складовою успішного розвитку навичок усного мовлення. Вона додає жвавості та виразності висловлюванням і допомагає досягти більш глибокого зв'язку з аудиторією.

Процес мовлення студента відображається у виборі лексико-граматичних засобів та інтонаційному оформленні висловлювань. “Коли студент висловлює свої думки, почуття та інше, він використовує слова, фрази та граматичні конструкції, щоб передати свої ідеї і сприйняття” [6, 10].

Лексико-граматичні засоби включають у себе використання конкретних слів, синонімів, антонімів, виразів та ідіом, які найкраще відображають його задум. Вибір слів може відображати його емоційний стан, ставлення до обраної для обговорення теми та інше.

Ключовим показником мовного розвитку особистості є комунікативність. Це означає не тільки володіння мовою, а й вміння використовувати її для ефективного спілкування. Особистість, яка розви-

ває комунікативні навички, здатна не лише передавати інформацію, а й розуміти, адаптуватися до співрозмовника, висловлювати думки, аргументувати погляди та врегульовувати конфлікти [1; 2; 3].

Уміння спілкуватися є надзвичайно важливим аспектом для майбутніх фахівців медичної галузі. Це навичка, яка впливає на їхні можливості взаємодії з колегами, пацієнтами, керівництвом, іншими зацікавленими сторонами. Спілкування є невід'ємною частиною міжособистих і міжгрупових взаємодій усередині суспільства. Воно – ключовий механізм передачі інформації, ідей, почуттів та знань між людьми. Це процес, за допомогою якого ми сприймаємо, розуміємо й обробляємо інформацію, а також впливаємо на думки, почуття та поведінку інших.

Комунікативний процес передбачає обмін інформацією між особами, і цей процес може бути розділений на вербальний (використання словесних засобів, таких як мова, текст, письмові повідомлення тощо); паравербальний (спосіб, за допомогою якого використовуємо звукові аспекти мови для передачі додаткової інформації: інтонація, тон голосу, ритм, темп мовлення, паузи тощо); невербальний бік (використання немовних засобів спілкування, які не включають в себе слова: жести, міміка обличчя, позиція тіла, вигляд очей, дотики тощо). “Успішне спілкування вимагає врахування всіх цих аспектів: вербальних, паравербальних та невербальних. Це допомагає забезпечити правильне розуміння інформації, попередження непорозумінь та підкреслення додаткового контексту” [5, 157].

Формування мовленнєвої компетенції майбутніх фахівців медичної сфери є базою мовного розвитку [2; 3]. Мовленнєва компетенція охоплює систему мовленнєвих знань і вмінь, потрібних для спілкування у різних видах комунікативної діяльності.

Співробітництво викладачів та студентів, спрямоване на розвиток професійного мовлення, базується на загальнодидактичних і методичних принципах.

1. Структурності. Цей принцип вказує на важливість вивчення мовленнєвої структури на всіх рівнях: від окремих слів до текстів. Студентам потрібно розуміти, як взаємодіють мовні одиниці (слова, фрази, речення тощо) для створення змістовних висловлювань. Розкриття цього принципу допоможе студентам в організації своєї думки та структурованні текстів.

2. Науковості. Цей принцип наголошує на важливості дотримання наукової точності в професійному мовленні. Студентам потрібно вивчати не тільки загальні правила мови, а й специфічні терміни, концепції та вирази, що відображають специфіку їхньої професійної галузі. Це допоможе їм бути точними та чіткими у власних висловлюваннях.

3. Свідомості. Розвиток свідомості щодо форми та змісту професійного мовлення полягає у тому, щоб студенти розуміли, чому певні вирази, структу-

ри або стилі використовуються у конкретних ситуаціях. Вони повинні усвідомлювати відмінності між різними жанрами мовлення (наукові статті, презентації, листи тощо) і адаптувати свій стиль до конкретної мети та аудиторії.

Розвиток професійного мовлення студентів варто базувати на практичних завданнях, які сприяють активному використанню цих принципів у реальних ситуаціях. Це можуть бути рольові ігри, аналіз професійних текстів, створення власних висловлювань і доповідей. Також важливо надавати зворотний зв'язок студентам, щоб вони могли вдосконалювати свої навички на основі конструктивної критики. Важливо зазначити, що розвиток професійного мовлення є постійним процесом, який вимагає від студентів не лише знань, а й практичних навичок, критичного мислення і адаптації до змін у професійному середовищі.

Існують декілька важливих аспектів, які впливають на спосіб вживання мови та комунікативні навички:

1. Форма мовлення (усне чи письмове). Форма мовлення визначає специфіку виразу та комунікації. Усне мовлення може бути більш непорядкованим і спонтанним, оскільки люди зазвичай мають обмежений час на відповідь. Письмове мовлення дає змогу більш ретельно вибирати слова та будувати вислови. Залежно від цього, може змінюватися вживання лексичних одиниць, структури речень тощо.

2. Рівень автоматизованості мовних ознак. Це стосується вміння активно вживати лексичні одиниці та правильні граматичні структури. На вищому рівні автоматизованості мовних ознак комунікант не потребує додаткових зусиль для правильного висловлювання.

3. Форма усвідомлення та взірць мовлення. Свідоме розуміння структури й особливостей мови може вплинути на якість мовлення. Якщо людина розуміє, як правильно побудувати речення, вона, ймовірно, здатна більш точно та виразно висловлювати свої думки.

4. Ситуативне оточення. Контекст та ситуація впливають на вживання мови. Наприклад, формальне спілкування вимагає відповідної мовної форми, тоді як неформальна бесіда може дозволити більш вільний підхід до мови.

5. Комунікативна спрямованість. Комунікація є центральною метою мови. Вона може бути спрямована на передачу інформації, вираження емоцій, обговорення тем тощо. Відповідно до цієї спрямованості вибираються стиль та мовні засоби.

6. Культура професійного спілкування. У професійному спілкуванні можуть використовуватися спеціалізовані терміни та вирази, які відрізняються від загальної мовної практики. Розуміння цієї культури сприяє успішному професійному спілкуванню. Ці аспекти разом визначають, як ми вживаємо мову,

в яких ситуаціях і з якою метою. Вони також відображають комплексність мовної комунікації і її адаптацію до різних контекстів.

Комунікативність також передбачає, що “шлях до практичної мети навчання лежить через практичне використання мови та завдань, що мають відтворювати явища суспільного, економічного, наукового життя, наблизитися до природного професійного мовлення, а викладач і студент мають стати мовленнєвими партнерами; міцності та практичної спрямованості знань, які допоможуть відтворити мовний матеріал, що вивчається, і застосувати його у конкретній ситуації спілкування; доступності – відповідно до специфіки факультету (охоплює лише необхідний для практичного засвоєння лінгвістичний матеріал, що сприятиме професійному мовленню спеціаліста); єдності навчальної та дослідницької діяльності студентів, спрямованої на виявлення, спостереження та аналіз функціонування мовних явищ в усній та писемній формах мовленнєвої діяльності” [5, 157–158].

Навчання розвитку навичок усного мовлення майбутніх фахівців медичної галузі базується на принципах дидактики, мовознавства і психології. Основні принципи методики навчання розвитку навичок усного професійного мовлення майбутніх фахівців медичної галузі мають включати такі аспекти:

1. Принцип системності і послідовності. Навчання має бути організоване системно та послідовно. Спочатку студенти повинні оволодіти базовими лексичними одиницями та граматичними правилами. Поступово складність завдань зростатиме, дозволяючи розвивати навички більш складного мовлення, що вимагає більше спеціалізованої лексики.

2. Принцип активності та самостійності. Студенти мають брати активну участь у навчальному процесі. Важливо сприяти їхній самостійності в опануванні навичок мовлення, стимулюючи їх до самостійного пошуку й аналізу інформації.

3. Принцип зворотного зв'язку. Надавати зворотний зв'язок на етапі вивчення та вдосконалення мовленнєвих навичок, що допомагає студентам усвідомлювати свої помилки і поліпшувати своє мовлення.

4. Принцип індивідуалізації. Враховувати індивідуальні особливості студентів. Різні студенти можуть мати різний рівень володіння мовою та різні потреби в навчанні, тому важливо адаптувати підхід до кожного.

5. Принцип врахування життєвого та професійного контексту. Завдання та ситуації для розвитку мовленнєвих навичок повинні бути взяті з реального життя і відповідати специфіці майбутньої професійної діяльності студентів в медичній сфері.

6. Принцип комунікативного підходу. Фокусуватися на розвитку комунікативних навичок. Студенти мають вчитися висловлювати свої думки, пере-

давати інформацію та взаємодіяти з пацієнтами і колегами.

7. Принцип диференційованого навчання. Забезпечення можливості різноманітних підходів до навчання залежно від рівня підготовки студентів.

8. Принцип забезпечення позитивної мотивації. Створювати мотиваційне середовище для навчання, підтримувати зацікавленість студентів та позитивне ставлення до вивчення мовленнєвих навичок.

9. Принцип практичності. Використання реальних ситуацій, кейсів та завдань, що допомагають студентам набувати практичний досвід у мовленні в медичному контексті.

Ці принципи допоможуть створити ефективну методику навчання розвитку навичок усного мовлення майбутніх фахівців медичної галузі, яка буде сприяти їхньому професійному розвитку та успішній комунікації у медичній практиці. Таким чином, навчальні дії повинні максимально відповідати закріпленню наявних знань.

Володіння мовою професійного спілкування – це не тільки сформованість мовної компетенції, уміння використовувати ці знання на практиці, а й поєднання вербальних та невербальних засобів спілкування відповідно до мети, ситуації спілкування, тобто досконала сформованість комунікативних навичок.

У системі навчальних занять з розвитку навичок професійного усного мовлення у ЗВО застосовуються також інтерактивні методи навчання – не імітаційні (дискусії, екскурсії); імітаційні неігрові (аналіз конкретних ситуацій, виконання виробничих завдань, розбір документації, дії за інструкцією); імітаційні ігрові – інноваційні – (ділові ігри, рольові ігри, ігрове проектування), що розкривають великі потенційні можливості у розв'язанні триєдиного завдання: навчання, виховання і розвитку особистості майбутніх фахівців. У зв'язку з цим подана в текстовому підході до навчання професійного мовлення система вправ відповідала таким вимогам: змістова і функціональна уніфікованість мовного матеріалу для усіх рівнів комунікативних вправ, поєднання різних підходів до навчання (індукція і дедукція, аналіз і синтез, імітація та евристика), широке використання ігрових завдань і елементів проблемного навчання, урахування у вправах специфічних труднощів, що викликають мовленнєву інтерференцію тощо.

Отже, високі вимоги до професійної підготовки та навиків усного мовлення фахівців сьогодні висувають перед вищою школою важливі завдання, одним з яких є пошук ефективних методик розвитку мовленнєвої компетенції студентів. Вміння спілкуватися мовою професії підвищує результативність праці, допомагає комфортно почуватися на виробництві, у колективі, у ділових контактах, що вкотре актуалізує лінгвістичну підготовку зазначеної кате-

горії студентів. Узагальнення наявного в українських вищих школах досвіду формування правильності професійного мовлення майбутніх економістів на заняттях з української мови за професійним спрямуванням сприятиме подоланню окресленої проблеми.

Висновки. Підсумовуючи, зазначаємо, що коректування й утримання високої культури мовлення є складовою загальної людської культури. Таким чином, у наш час питання розвитку навичок усного мовлення студентів-медиків є актуальним з погляду на питання підвищення їх мовної активності. Майбутній фахівець медичної сфери повинен мати добре розвинені навички усного мовлення і використовувати їх при виконанні службових обов'язків, адже глибокі знання професійної мови сприяють оволодінню фахом, підвищують ефективність праці, зміцнюють ділові стосунки.

Добре розвинені навички усного мовлення є надзвичайно важливим аспектом для майбутніх фахівців у медичній сфері. Вони відіграють важливу роль у всіх аспектах роботи, починаючи від взаємодії з пацієнтами та колегами і закінчуючи комунікацією з публікою та представниками ЗМІ. Також у процесі взаємодії з пацієнтами медичні фахівці повинні надавати їм важливу зрозуміло і лагідно. Чіткість, співчуття, здатність висловити складні медичні терміни простою мовою можуть полегшити пацієнтам розуміння їх стану та плану лікування. Багато медичних ситуацій вимагають ефективної спільної роботи всіх членів команди. Здатність чітко висловлювати свої думки й інструкції допомагає уникнути непорозумінь та помилок. Медичні конференції, семінари, навчання студентів – це всі сфери, де навички публічного виступу є важливими. Медичні фахівці мають бути здатними планувати та проводити наочні, цікаві та зрозумілі презентації. Доцільно підкреслити, що чітке пояснення пацієнтам їх медичного стану, опцій лікування та наслідків є ключовим для прийняття обґрунтованих рішень. Фахівці різних спеціальностей співпрацюють у медичних установах. Здатність вільно спілкуватися з колегами з різних галузей медицини сприяє більш успішній інтеграції з командою. Крім того, гарна комунікація створює довіру. Пацієнти та їх родичі часто відчують більший комфорт і спокій, коли оточені медичними працівниками, які можуть зрозуміло пояснити ситуацію. Здатність зосереджувати увагу на ключових точках розмови, лаконічно висловлювати думки допомагає оптимізувати робочий процес.

Таким чином, розвиток навичок усного мовлення є важливим завданням для майбутніх фахівців медичної сфери. Вони допомагають підвищити якість надання медичних послуг, рівень довіри пацієнтів

та сприяють більш успішній інтеграції у професійне співтовариство.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власенко Л.В., Мірочник В.В. Розвиток навичок говоріння у студентів нефілологічних спеціальностей. *Вісник Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля: Серія "Філологічні науки"*. 2016. № 2 (12). С. 201–204.
2. Гутор Л., Содомора П. Професійна англійська мова для майбутніх лікарів: відповідальність цілей навчання та потреб студентів. *Молодь і ринок. Щомісячний науково-педагогічний журнал*. Дрогобич, 2023. № 5 (213). С. 73–77.
3. Донченко Т. Мовленнєвий розвиток як науково-методична проблема. *Дивослово*. 2006. № 5. С. 2–5.
4. Дудікова Л.В., Макодай І.І., Манжос Е.О. Використання рольових ігор у процесі викладання іноземної мови в медичному університеті. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2021. Вип. 66. С. 51–57.
5. Заніздра Н.О., Заніздра В.В. Формування професійного мовлення студентів технічних спеціальностей у вищому навчальному закладі. *Вісник КДПУ*. Вип. 2/2006 (37). Частина 2: *Проблеми вищої школи*. С. 157–159.
6. Калюжна Т.Г. Культура педагогічного мовлення. Київ, 2011. С. 3–51.

REFERENCES

1. Vlasenko, L.V. (2016). Rozvytok navychok hovorinnia u studentiv nefilolohichnykh spetsialnostei [Development of students' speaking skills of non-philology majors]. *Bulletin of the Dnipropetrovsk University named after A. Nobel: Series "Philological Sciences"*. Dnipropetrovsk, No. 2 (12), pp. 201–204. [in Ukrainian].
2. Hutor, L. & Sodomora, P. (2023). Profesiina anhliiska mova dlia maibutnix likariv: vidpovidalnist tselei navchannia ta potreb studentiv [Professional English for Future Doctors: The Responsibility of Learning Objectives and Student Needs]. *"Youth and market"*. *Monthly scientific-pedagogical journal*. Drogobych, Vol. 5 (213), pp. 73–77. [in Ukrainian].
3. Donchenko, T. (2006). Movlennievi rozvytok yak naukovo-metodychna problema [Speech development as a scientific and methodological problem]. *Dyvoslovo*, No. 5 pp. 2–5. [in Ukrainian].
4. Dudikova, L.V., Makodai, I.I. & Manzhos, E.O. (2021). Vykorystannia rolovykh ihor u protsesi vykladannia inozemnoi movy v medychnomu universyteti [The use of role-playing games in the process of teaching a foreign language at a medical university]. *Scientific notes of the Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynskiy. Series: Pedagogy and Psychology*. Vinnytsia, No. 66. pp. 51–57. [in Ukrainian].
5. Zanizdra, N.O. & Zanizdra, V.V. (2006). Formuvannia profesiinoho movlennia studentiv tekhnichnykh spetsialnostei u vyshchomu navchalnomu zakladi [Formation of professional speech of students of technical specialties in a higher educational institution]. *Kryvyi Rih*, Vol. 2 (37). Part 2: *Problems of higher education*, pp. 157–159. [in Ukrainian].
6. Kaliuzhna, T.H. (2011). *Kultura pedahohichnoho movlennia* [The culture of pedagogical communication]. Kyiv, pp. 3–51. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.08.2023